

d'interpretar en el sentit de cada una de les peces de llanta metàl·lica que revestirien aqueixa roda colossal, on es cremen els damnats; però jo més aviat creuria que hi hem de veure un sentit molt semblant a l'acc que dóna el *TdF* per a l'oc. mod *roudet* «hérisson, roue dont les dents s'engagent dans une lanterne», «lanterne: petite roue, formée de fuseaux, dans laquelle engrènent les dents d'une autre roue»; ara bé aquests «fuseaux» em semblen ben equiparables als «braçols» de la «llanterna o cilindre de fusta» del *rodet* de la premsa mallorquina d'oli i fideus (*AlcM* I, § 5), i justament sembla que tals braçols o «fuseaux» són el que hi ha més adequat per imaginar-hi cossos enastats cremant-s'hi.

Altament també hi ha *rouet* en francès, i des d'anac, en diverses accs, de les quals les més conegudes són «machine à roue, mue à pédale, servant à filer» (devia ser la que entenia aquella aristòcrata francesa que, acusada d'haver dit que calia que hi hagués un *ror*, s'excusà davant el tribunal revolucionari de 1794 al·legant haver dit «qu'il lui falloît un *rouet maître*»), «rondelle d'acier de l'arquebuse», «cercle de bois dans un puits», «réa d'une poule de navire». Tot, accs que fàcilment poden ser veritables derivats francesos de *roue*, *rouette*, *rouelle*, i sense relació amb *ROTICINUS*.

El mot fr. es documenta des del S. XIII, i God en dóna testimonis antics. És segur que la terminologia d'oficis en el N de França degué desenrotllar-ne aviat altres accs tecnològiques, car en dues d'aquestes ja trobem la forma *roet* (avui tolosana *TdF*), amb pèrdia de la -r- intervocàlica i per tant evidentment manllevada de la ll. d'oïl, en dos textos occitans medievals, que el *PSW* posa a §§ 1 i 2: *ruet/rodet* com a nom d'una de les moltes rodetes (30 o 50 en va anomenant) en un doc. relatiu al rodam d'un rellotge de campanar o d'església, a Montpeller, c. al S. xv, i *roet* 'rodeta de ballesa' en un inv. de Montbeton de 1496. És veritat que també es registra en francès l'acc. «rouet de moulin», però és revelador el conjunt ben escàs de dades que n'aplega el *FEW* (x, 491b18-25). una de francesa de 1320, (d'on?), i no diu quantes en fr. mj i mod. des de 1385: fora d'això ni una de patuesos d'oil, fora d'una del Valais (*ruét* [¿però no és 'rouette' femení?]), totes les altres (una dels Alps Marítims, a 1533), en nombre de 14 són de parlars occitans, entre elles una de l'Arieja, una d'Usto en el Coserans (allà on -cl- dóna ð), dues de Bearn-Bigorra, i una de Montauban arran de la Garona.

Pel que fa al cat., fa de mal decidir, entre les nombroses accs. especials o tecnològiques que *AlcM* aplega en les accs I, §§ 1 i 2, i II, la major part de les quals ja no vindrà de *ROTICINUS*, quines són imitades dels sentits tecnològics del fr. *rouet*, i quines són espontànies derivats catalans de *roda* amb el sufix diminutiu nostre *-et*, i quines tot essent això últim han rebut un impuls sigui de l'existència antiga de *rodet* de molí (*ROTICINUS*) o de les imitacions del *rouet* tecnològic francès.

En tot cas, les accepcions més casolanes 'rodet de fil de cosir', 'rodet de filar' [1695, Lacav.] no són imi-

tades de França on aquests objectes no s'han dit mai *rouet* sinó *bobine*. No cal dir que el de màquines fotogràfiques i semblants no és més que una extensió del rodet de filador, teixidor (*BDC* IV, 145) o cosidora. Per a d'altres accs. d'oficis, veg *BDC* IX, 80, x, 125; XII, 63; XIII, 143, xx, 309. *Rodetada*, *rodetar*, *rodeter(a)*, *rodeti*, termes de teixidor, *BDC* IV, 145. També deu ser derivat espontani nostre, de *rodar* més que de *roda* en el sentit de 'corró o cilindre de pedra que es fa servir per triturar els cereals a l'era' molt estesa pel Priorat, Garrigues, Urgell i Terra-Alta (Almatret, l'Albagés, Capçanes, 1935-6), o bé cada un dels cilindrets de terra cuita que posen a baix del *tur* o xarxa estesa en càbries (per evitar que se l'endugui el vent, que l'esbatussa) a l'Albufera (Palmar, 1962).

En resum de tot el que precedeix: hi ha fonamentalment 4 parònims a distingir des del punt de vista històric a) **ROTICINUS* > cat. i oc *rodet* de molí, primitivament *rodeðe* (> fr. *rouet* esporàdicament); b) fr. *rouet* 'màquina de filar', 'peça d'arquebús, de pou, de nau', tret de *rouette*, diminutiu de *roue* *ROTA* (> lgd. tardà *roet*); c) cat. *rodet* de fil ('fr. *bobine*') i d) cat. *rodet* 'corró', derivats catalans, tots dos, amb sufix *-et*.

Hi ha encara un altre mot català que prové de **ROTICINUS* *rodessa* (de cap) 'rodament de cap', 'sensació de rodar el cap', que no trobo abans de l'original i ed de 1877 de l'*Atl*, on Hesperis clama: «--- Ab rinxos de mes filles tal volta farà niu; / Y nostres fills, tan candis un temps? oh estimadíssim! / --- / No puc més! la *rodessa* de cap m'obre la testa, / mos ulls perden lo veure, mon cort l'aletjar, / sento en ell de l'Atlàntida debatre la tempesta / y, com xipré, aquí moro, de vetlla en son fossar» (en l'ed de 1878 ho canvià en «mes ja pel terratrèmol ne sento obrir la testa ---» VIII, 36a. «Me venien *rodesses* de cap, i temia a cada moment, caure del cavall i no poder arribar a terme», MrnVayreda (*Records de la Carlmada*, escrits cap a 1880-90, XII, p. 200).

Per exemples com aquest ens expliquem com es va originar aquest ús i significat: per una espècie de metàfora es comparà el moviment rotatori percebut dins el cap amb el d'un rodet de molí; fonèticament el plural *ROTICINUS*, amb -cl- postònica havia de donar -z- conservada en cat. oriental (*LleuresC*, 298-99, § 18, 255, 210), d'on **rodèsens* aviat reduït a *rodesses* (els pl. *hòmens*, *àsens*, *tèrmens* cediren a *homes*, *ases*, *termes*, en els parlars del cat. or. primer que enlloc), però donant aquesta terminació *-eses* la impressió d'un abstracte majorment influït això a girar el matis del mot cap a la noció de 'sensació ---'; encara en altres Mrn. Vayreda, *Sang Nova* (II, xi, 161, veg la cita a prop de *vertrigol* = *vertigen*, *VERTIR*; «si per desgràcia 'm ve una *rodessa* de cap...» en EmVilanova (*Plorant i Rient*, 1890, 197 4f.), barceloní, si bé en el nostre segle això ja no ha estat de Bna. (mai sentit aquí, observant des de c. 1915), «com que sentia forta cremor a la gola y grans *rodesses de cap*», Rd Casellas (*Sots Feréstecs*, 1901); el *DAG* ho té anotat de la «prov. de Girona» i *AlcM* ho atribueix a l'Emp. [?] i Tort [?], i en efecte, sí que ho sentit bastant a gent del Nordrest.